

KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU GIÁO DỤC LÒNG NHÂN ÁI CHO TRẺ 5-6 TUỔI QUA TRẢI NGHIỆM Ở TRƯỜNG MẦM NON

CHU THỊ HỒNG NHUNG*

Ngày nhận bài: 01/02/2017; ngày sửa chữa: 10/02/2017; ngày duyệt đăng: 11/02/2017.

Abstract: Humanity education for children aged 5-6 takes time and requires coordination of school and the family. In this article, author analyzes situation of humanity education for children aged 5-6 at kindergarten. Results of this research show that humanity education impacts positively on development of personality as well as kindness for kindergarten children.

Keywords: Humanity, children aged 5 to 6, awareness, behavior.

Giao dục lòng nhân ái (LNA) qua trải nghiệm là quá trình tổ chức hoạt động cho trẻ tiếp xúc trực tiếp với sự vật, hiện tượng, sự kiện trong thực tế nhằm lĩnh hội kiến thức, hình thành thái độ và hành vi tích cực thể hiện tình cảm yêu thương của trẻ đối với bản thân, mọi người và sự vật xung quanh. Nó có vai trò quan trọng trong việc phát triển nhân cách trẻ trong các mối quan hệ trong cuộc sống. Nếu các hoạt động giáo dục LNA cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi được xây dựng và thực hiện dựa trên các yêu cầu, nguyên tắc và vận dụng quy trình giáo dục qua trải nghiệm của David Kold theo 4 bước thì sẽ tác động tích cực đến kết quả giáo dục LNA của trẻ. Trong phạm vi bài viết, chúng tôi đi sâu tập trung phân tích những kết quả đạt được trong giáo dục LNA cho trẻ 5-6 tuổi qua trải nghiệm ở trường mầm non (MN).

1. Khái quát về quá trình thực nghiệm (TN)

1.1. Mục tiêu TN nhằm kiểm tra tính hiệu quả, khả thi của hoạt động giáo dục LNA cho trẻ 5-6 tuổi qua hai vòng: - *TN vòng 1* tại nhóm mẫu giáo lớn A1 Trường MN Công ti may X20; TN ở diện hẹp nhằm thăm dò tính phù hợp của các hoạt động vào tháng 10/2014. Mục đích nhằm thử nghiệm ban đầu, rút kinh nghiệm, điều chỉnh các hoạt động cụ thể để triển khai TN vòng 2; - *TN vòng 2* gồm 121 trẻ đang học tại 2 trường MN thực hành Hoa Hồng (trường nội thành, 60 trẻ) và MN Cổ Bi (trường ngoại thành, 61 trẻ) trên địa bàn TP. Hà Nội, nhằm kiểm chứng, hoàn chỉnh việc TN để khẳng định rõ hơn hiệu quả của các hoạt động giáo dục LNA cho trẻ 5-6 tuổi qua trải nghiệm.

1.2. Tiến trình TN: - Chọn mẫu TN, đối chứng (ĐC) tương đương nhau về số lượng, mức độ hình thành LNA của trẻ ở Trường MN Cổ Bi và Trường MN Long Biên, trong đó chú ý đến số lượng tương đương giữa trẻ trai và trẻ gái (nhóm ĐC 32 trai, 28 gái;

nhóm TN là 28 trai, 33 gái); - Tập huấn cho giáo viên (GV) về mục đích, nội dung, cách tiến hành tổ chức theo các hoạt động đã đề ra; - Chuẩn bị các điều kiện cần thiết về nguyên vật liệu, đồ dùng, đồ chơi... để tiến hành TN; - Ở cả hai vòng TN đều tiến hành như sau: + Đo đầu vào về mức độ biểu hiện LNA của trẻ 5-6 tuổi bằng các bài tập đo; + TN các hoạt động: GV tiến hành các hoạt động giáo dục LNA qua trải nghiệm ở nhóm TN, còn nhóm ĐC vẫn thực hiện như bình thường; + Đo đầu ra mức độ biểu hiện LNA của trẻ 5-6 tuổi ở cả hai nhóm TN, ĐC bằng các bài tập đo; + Phân tích, so sánh, đối chiếu kết quả trước và sau TN của nhóm ĐC và nhóm TN sau TN.

1.3. Nội dung TN: - Xác định mục tiêu, nội dung, các dạng hoạt động và hoạt động giáo dục LNA cho trẻ 5-6 tuổi; - Hướng dẫn tổ chức hoạt động giáo dục LNA cho trẻ 5-6 tuổi qua trải nghiệm ở trường MN với 4 giai đoạn: 1) Trẻ được trải nghiệm; 2) Tạo cơ hội (diễn đàn) cho trẻ chia sẻ, phản hồi kinh nghiệm; 3) Trẻ đúc kết kinh nghiệm, hình thành khái niệm/rút ra bài học; 4) Khuyến khích trẻ tích cực thể hiện hành vi nhân ái trong cuộc sống; - Các điều kiện đảm bảo hiệu quả hoạt động giáo dục LNA cho trẻ 5-6 tuổi ở trường MN. Quá trình tổ chức hoạt động trải nghiệm giáo dục LNA cho trẻ, lựa chọn một số hoạt động trải nghiệm trong hoạt động vui chơi, hoạt động lao động, hoạt động lễ hội.

1.4. Thời gian TN: Được tiến hành từ tháng 11/2014 đến tháng 6/2015 trong điều kiện bình thường. Nhóm TN và ĐC đều thực hiện chương trình giáo dục MN, các điều kiện thực hiện chương trình và điều kiện khác như nhau. Nhóm TN thực hiện theo các hoạt động mà chúng tôi đã xây dựng.

1.5. Các bước TN

1.5.1. Giai đoạn TN. Đo trước TN trên cả ba

* Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam

mặt nhận thức, tình cảm và hành vi của trẻ về những nội dung giáo dục LNA cho trẻ 5-6 tuổi kết hợp với hỏi ý kiến GV, phụ huynh về các biểu hiện của trẻ ở nhóm TN và nhóm ĐC. Phổ biến cho GV nhóm TN cơ sở lí luận cần thiết, trao đổi về các hoạt động, cách tiến hành trong điều kiện của trường. Tổ chức triển khai nội dung TN cho nhóm TN. Trẻ nhóm ĐC thực hiện theo nội dung, hoạt động Chương trình hiện hành. Sau TN, tiến hành đo, cho điểm 2 nhóm TN và ĐC nhằm đánh giá tính khả thi của các hoạt động đã đề xuất. Sử dụng phần mềm SPSS để xử lí kết quả thu được.

1.5.2. Cách đánh giá: - *Đánh giá nhận thức của trẻ về LNA* thông qua hệ thống câu hỏi kết hợp sử dụng tài liệu trực quan nhằm giúp trẻ dễ hiểu yêu cầu của người nghiên cứu; - *Đánh giá hành vi nhân ái của trẻ* thông qua các bài tập tình huống; - *Đánh giá thái độ nhân ái của trẻ* qua quan sát biểu hiện hành vi nhân ái từ việc thực hiện các bài tập tình huống.

1.5.3. Phương pháp đánh giá kết quả TN. Việc đánh giá LNA được thực hiện trên 3 mặt trên thông qua tiêu chí đánh giá, thang đánh giá. Ngoài việc đặt ra các tiêu chí và cho điểm các tiêu chí để đánh giá, xếp loại các mức độ biểu hiện LNA của trẻ sau khi sử dụng các hoạt động tác động, chúng tôi sử dụng phần mềm SPSS 16.0 để mô tả, so sánh dữ liệu thu được.

- Các tiêu chí đánh giá LNA: **1) Tiêu chí nhận thức:** + *Chỉ số 1:* Nhận biết được những biểu hiện, những dấu hiệu về LNA; + *Chỉ số 2:* Nêu được ý nghĩa nhân ái với bản thân và người xung quanh; **2) Tiêu chí hành vi:** + *Chỉ số 3:* Xác định được những hoàn cảnh/những đối tượng cần LNA; - *Chỉ số 4:* Thực hiện hành vi nhân ái phù hợp hoàn cảnh; **3) Tiêu chí xúc cảm, thái độ:** + *Chỉ số 5:* Mong muốn được thể hiện hành vi nhân ái với mọi người xung quanh; + *Chỉ số 6:* Thể hiện xúc cảm và thái độ nhân ái phù hợp với đối tượng và hoàn cảnh.

- Thang đánh giá chung về LNA: + *Mức độ cao* (MĐC) trên 12-18 điểm: Trẻ rất nhân ái với bản thân, mọi người, sự vật xung quanh thể hiện qua: Nhận biết và thể hiện được 5-6 biểu hiện hành vi nhân ái với bản thân và mọi người xung quanh; thể hiện xúc cảm phù hợp với hoàn cảnh; + *Mức độ trung bình* (MĐTB) trên 6-12 điểm: Trẻ nhân ái với bản thân, mọi người, sự vật xung quanh thể hiện qua: Nhận biết và thể hiện được 3-4 biểu hiện hành vi nhân ái với bản thân và mọi người xung quanh, đôi khi phải nhắc nhở mới thực hiện; thể hiện xúc cảm phù hợp với hoàn cảnh (đôi khi không thể hiện); + *Mức độ thấp* (MĐT) từ 0-6 điểm: Trẻ chưa thực sự nhân ái với bản thân, mọi người, sự vật xung quanh thể hiện qua: Nhận biết và thể hiện được 1-2 biểu hiện nhân ái với bản thân và

mọi người xung quanh, phải yêu cầu mới thực hiện hành vi nhân ái; không thể hiện xúc cảm phù hợp với hoàn cảnh.

2. Phân tích kết quả TN

2.1. Mức độ hình thành LNA của trẻ 5-6 ở nhóm ĐC, TN trước TN:

- Nhìn tổng thể, mức độ hình thành LNA ở nhóm ĐC, TN là tương đương nhau và chưa cao. Cụ thể: Có rất ít trẻ đạt ở MĐC. Ở nhóm ĐC không có trẻ nào, ở nhóm TN có một trẻ (1,6%); MĐTB ở hai nhóm TN, ĐC là tương đương nhau và đạt tỉ lệ gần 30% (nhóm ĐC 28,3%; nhóm TN 27,9%). Trẻ ở MĐT chiếm tỉ lệ cao nhất, ở nhóm ĐC 71,7%, ở nhóm TN 70,5%.

- Xét theo từng mặt, mức độ hình thành LNA của trẻ ở nhóm ĐC và TN thể hiện chưa đồng đều về nhận thức, thái độ, hành vi. Nhận thức của trẻ đạt MĐC hơn so với thái độ và hành vi: Nếu về nhận thức, tình cảm không có trẻ nào đạt MĐC thì về hành vi chỉ có 1,6% trẻ ở nhóm TN; Ngược lại ở MĐT, nhóm ĐC có 71,7% và nhóm TN 70,5%, trong đó về hành vi có 36,7% ở nhóm ĐC và 55,7% trẻ ở nhóm TN; về tình cảm có 98,3% trẻ ở nhóm ĐC và 96,7% trẻ ở nhóm TN; về nhận thức có 51,7% trẻ nhóm ĐC và 45,9% trẻ ở nhóm TN.

- Quan sát và trao đổi với trẻ, cho thấy mức độ tương đồng về việc hình thành LNA của trẻ hai nhóm TN, ĐC cũng như sự chưa đồng đều về nhận thức, thái độ hành vi của trẻ được thể hiện như sau: + *Đạt MĐC:* Không có trẻ nào đạt MĐC ở nhận thức, tình cảm, chỉ có hai trẻ đạt MĐC ở hành vi. Trong quá trình khảo sát hành vi, cho thấy những trẻ này đã nhanh chóng nhận ra các tình huống với các đối tượng cần giúp đỡ trong bài tập khảo sát như bạn không có chỗ ngồi, thiếu giấy, cô giáo rơi bút và thực hiện hành động chia sẻ giúp đỡ mà không cần phải nhắc nhở; + *Đạt MĐTB:* trẻ ở mức độ này cũng biết được các biểu hiện về LNA là quan tâm, chia sẻ, giúp đỡ, tha thứ, nhưng trẻ không giải thích được tại sao lại như vậy, hoặc có giải thích nhưng không đúng, không rõ. Về thái độ, cũng có mong muốn thể hiện LNA với các bạn, cô giáo nhưng không thể hiện cảm xúc ra ngoài, hoặc thể hiện không phù hợp với hoàn cảnh, tình huống cụ thể. Trẻ đã xác định được tình huống cần giúp đỡ, chia sẻ hoặc phải tha thứ cho bạn... nhưng lại không chủ động thực hiện hành động ngay mà cần phải sự nhắc nhở gợi ý của cô giáo mới thực hiện, hoặc yêu cầu từ người khác...; + *Đạt MĐT:* trẻ không chỉ nhận thức yếu kém, mà khó nhận thấy tình cảm tích cực ở trẻ và hành vi trẻ thường thiếu thiện chí. Biểu hiện của trẻ ở mức độ này theo hai hướng: một số trẻ chỉ chăm chú vào trò chơi, việc làm của mình, mong làm cho nhanh và không quan tâm, để ý đến các bạn xung

quanh, khi cô giáo nhắc nhở, trẻ cũng không chia sẻ giấy bút cho bạn; một số trẻ cũng hay để ý đến xung quanh, nhưng không tự giác thực hiện hành động chia sẻ, giúp đỡ mặc dù cô giáo, bạn đề nghị, thậm chí còn nói “con không cho bạn ấy, con ghét bạn ấy”.

Quan sát biểu hiện của trẻ ở các mặt nhận thức, tình cảm, hành vi, cho thấy: + *Về nhận thức* của trẻ về LNA chỉ ở mức độ biết, chưa đạt đến mức độ hiểu; phần lớn trẻ ở cả hai nhóm chỉ trả lời được câu hỏi về các biểu hiện LNA, rất lúng túng khi giải thích ý nghĩa của nó; một số trẻ không trả lời hoặc nói không biết...; + *Về tình cảm*: Trẻ thường thể hiện mong muốn được quan tâm, chia sẻ, giúp đỡ cho những người gần gũi với chúng như bạn thân, cô giáo bố mẹ, còn những ai không thích, trẻ trả lời ngay là không muốn vì không yêu bạn ấy, ghét bạn ấy. Quan sát thái độ của trẻ cho thấy một số trẻ thể hiện thái độ đúng với tình huống hoàn cảnh, số khác thể hiện thái độ không thiện chí, có trẻ không biểu lộ cảm xúc, khó nhận biết; + *Về hành vi*: Một số ít trẻ có biểu hiện quan tâm đến bạn, môi trường xung quanh qua bài tập khảo sát. Khi GV yêu cầu trẻ thực hiện bài tập vẽ “Quả bưởi” những trẻ này chạy đến bàn đã được bố trí sẵn và nhận ra ngay là thiếu ghế và nói với bạn hoặc hỏi cô giáo lấy ghế, có trẻ quan sát xung quanh và chạy đi tìm ghế ngay. Những trẻ này khi thấy cô giáo đánh rơi bút đã cúi xuống nhặt bút và đưa cho cô giáo. Tuy nhiên, phần lớn trẻ chỉ quan tâm đến việc thực hiện nhiệm vụ vẽ mà vội vàng chạy đến bàn vẽ, tranh nhau ghế, giấy và không nhường bạn, khi GV yêu cầu đi lấy ghế thì không chịu đi, và cũng không chia sẻ giấy cho bạn. Những trẻ này cũng không để ý đến hành động đánh rơi bút của GV và khi được đề nghị có trẻ quay lại nhặt bút cho cô, có trẻ phớt lờ không quay lại nhặt. Đối với tình huống đánh rơi đồ chơi rất nhiều trẻ nhìn thấy cô giáo và người khác đánh rơi bút và đánh rơi đồ chơi nhưng không chạy ra giúp mà vẫn thản nhiên chơi cho đến khi cô nhờ giúp thì cũng chỉ có một vài bạn chạy đến giúp cô còn các bạn khác vẫn mải mê chơi. Điều đó cho thấy ở trẻ chưa hình thành việc quan tâm, chia sẻ đến người khác một cách thường xuyên và thường làm việc đó khi được nhắc nhở.

- Có sự tương quan tỉ lệ thuận giữa ba mặt nhận thức, thái độ và hành vi. Qua khảo sát cho thấy, thường những trẻ có nhận thức tốt, thái độ của trẻ cũng thiện chí, tích cực và phản ứng của trẻ trước các tình huống cần thể hiện LNA cũng nhanh nhạy và hành động có hiệu quả; Ngược lại, những trẻ nhận thức không đúng, không tốt thì biểu hiện thái độ không rõ, không thiện chí, không quan tâm đến bạn, mọi người xung quanh nên trẻ cũng không thực hiện hành động giúp đỡ, chia sẻ thậm chí có hành động tiêu cực. Một số ít trẻ có

nhận thức về LNA tốt nhưng việc thể hiện tình cảm và hành vi còn hạn chế.

- Có sự chênh lệch về điểm trung bình về các mặt nhận thức, thái độ và hành vi của trẻ ở hai nhóm TN và ĐC. Mức độ hình thành LNA của trẻ ở cả nhóm TN, ĐC diễn ra không đồng đều ở nhận thức, tình cảm và hành vi. Nhận thức, hành vi của trẻ chủ yếu đạt MĐTB và thấp, tình cảm của trẻ chủ yếu đạt MĐT. Như vậy, so với nhận thức và hành vi thì tình cảm của trẻ có sự chênh lệch đáng kể. Điều này cũng thể hiện rõ qua kết quả quan sát. Trẻ rất ít khi biểu hiện tình cảm của mình ra bên ngoài, chỉ lúc nào vui quá, hay buồn quá thì những biểu hiện của trẻ mới rõ nét.

- Có sự chênh lệch về mức độ hình thành LNA của trẻ gái so với trẻ trai ở cả nhóm ĐC và TN về nhận thức và hành vi. Cụ thể: + *Về nhận thức*: trẻ nam ở nhóm ĐC, MĐTB chiếm 34,4% trẻ gái chiếm 64,3%; MĐT trẻ trai chiếm 65,6%, trẻ gái chiếm 35,7%; ở nhóm TN, MĐTB trẻ trai chiếm 35,7%, trẻ gái chiếm 69,7%; MĐT trẻ trai chiếm 64,3% trẻ gái chiếm 30,3%; + *Về tình cảm* biểu hiện của trẻ trai và trẻ gái có sự tương đồng nhau và đều ở MĐT; + *Về hành vi*: MĐC chỉ có 6,1% trẻ nữ ở nhóm TN; MĐTB ở nhóm ĐC trẻ trai chiếm 50%, trẻ gái chiếm 78,6%, ở nhóm TN trẻ trai chiếm 25%, trẻ gái chiếm 58,1%; MĐT ở nhóm ĐC trẻ trai chiếm 50%, trẻ gái chỉ chiếm 21,4% ở nhóm TN trẻ trai chiếm 75% trẻ gái chỉ chiếm 41,9%. Quan sát biểu hiện của trẻ cho thấy trẻ gái có biểu hiện về LNA phong phú hơn trẻ trai, trẻ gái biết quan tâm, chia sẻ đến bạn nhiều hơn trẻ trai. Các bạn trai thường không chú ý nhiều đến mọi người xung quanh.

- Quan sát biểu hiện cụ thể của LNA về đồng cảm, quan tâm, chia sẻ giúp đỡ cho thấy việc thể hiện các biểu hiện này còn chưa thường xuyên, chưa có tính chủ động, trẻ chủ yếu thể hiện sự quan tâm và giúp đỡ ít thể hiện sự đồng cảm, chia sẻ hơn.

Như vậy, kết quả khảo sát trước TN ở nhóm TN và ĐC cho thấy: trẻ 5-6 tuổi ở một số trường MN TP. Hà Nội bước đầu đã có hiểu biết, thái độ và hành vi nhân ái với bạn và mọi người xung quanh. Tuy nhiên, mức độ hình thành LNA của trẻ ở cả hai nhóm TN và ĐC đều chưa cao, chưa đạt mức độ yêu cầu giáo dục ở lứa tuổi này; Có sự chênh lệch về mức độ hình thành LNA của trẻ về các mặt nhận thức, thái độ và hành vi; Tuy nhiên, vẫn có sự tương quan tỉ lệ thuận giữa các mặt nhận thức thái độ và hành vi nhân ái của trẻ với mọi người và bạn bè xung quanh.

Quan sát, trao đổi với trẻ, GVMN và phụ huynh trẻ, chúng tôi thấy có một số nguyên nhân dẫn đến kết quả trên sau đây: - Trong giáo dục LNA cho trẻ, GV chú ý đến cung cấp kiến thức cho trẻ hơn là hình thành thái độ, hành động thực tế. GV chưa chú ý phát

triển hết các giá trị cụ thể của LNA như đồng cảm, chia sẻ; - Phương pháp giáo dục còn nặng về áp đặt, yêu cầu trẻ thực hiện nên trẻ thực sự chưa hiểu sự cần thiết của việc thực hiện các hành động nhân ái với mọi người xung quanh; - Chưa mở rộng đối tượng cho trẻ tiếp xúc nên trẻ thường thực hiện hành vi nhân ái với những người gần gũi với chúng, trẻ chưa sẵn sàng thực hiện hành vi nhân ái với nhiều đối tượng, còn chưa tự tin, chưa biết cần phải thực hiện như vậy với mọi đối tượng; - Trẻ trai còn chưa biết cách thể hiện LNA với mọi người xung quanh, chưa biết quan tâm và chia sẻ với mọi người một phần là do đặc điểm về giới, một phần do quan niệm của GV chưa chú trọng đến vấn đề giáo dục LNA cho trẻ trai; - Trẻ chưa được giáo dục cần quan tâm đến tâm trạng bản thân, cách ứng xử khi làm việc sai, hoặc khi thấy buồn, sợ hãi, lo lắng...; - Hình thức tổ chức của GV còn chưa phong phú, GV chưa chú trọng đến việc giáo dục LNA cho trẻ trong các hoạt động khác ngoài hoạt động vui chơi và học tập.

2.2. Mức độ hình thành LNA của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi ở nhóm ĐC, TN sau TN. Kết quả thu được cho thấy:

- Nhìn tổng thể mức độ hình thành LNA sau TN đã có sự thay đổi khác nhau rõ rệt giữa nhóm ĐC và nhóm TN, cả hai nhóm đều có sự phát triển. Tuy nhiên, mức độ hình thành LNA ở nhóm TN đã phát triển cao hơn nhóm ĐC, cụ thể: Số trẻ đạt MĐC của nhóm TN đã tăng lên đáng kể (54,1%), còn nhóm ĐC không có trẻ ở mức độ này; MĐTB nhóm TN là 45,9%, nhóm ĐC là 68,3%; MĐT ở nhóm TN không có, còn nhóm ĐC vẫn tỉ lệ cao (31,7%).

- Xét từng mặt, mức độ hình thành LNA của trẻ ở nhóm TN và ĐC có sự khác nhau rõ nét: *Nhóm ĐC*, nhận thức và tình cảm đều không có trẻ nào đạt MĐC, hành vi có 3,3%; *Nhóm TN* cả nhận thức, tình cảm và hành vi đều có trẻ đạt ở MĐC, tuy nhiên không đồng đều ở các lĩnh vực, về nhận thức đạt 24,6%, tình cảm đạt 11,5%, hành vi đạt 50,8%.

- So sánh sự chênh lệch của trẻ trai và trẻ gái chúng tôi nhận thấy: + *Nhóm ĐC* vẫn có sự chênh lệch giữa trẻ trai và trẻ gái, trẻ gái có sự phát triển hơn trẻ trai, số trẻ trai vẫn chiếm MĐT cao hơn trẻ gái: Cụ thể về nhận thức trai chiếm 53,1% trong khi gái chỉ chiếm 29,6%; về tình cảm trẻ trai chiếm 70% còn gái chỉ chiếm 60%; về hành vi trai và gái có tỉ lệ bằng nhau. Tổng chung ở MĐT trẻ trai chiếm 41,6% trong khi trẻ gái chỉ chiếm 21,4%; + *Nhóm TN*, do trong quá trình tác động chúng tôi đã chú ý đến trẻ trai nhiều hơn, tạo nhiều cơ hội cho trẻ trai có điều kiện thể hiện LNA với mọi người xung quanh, cách thể hiện LNA của trẻ trai đã phong phú và biết quan tâm, giúp đỡ, chia sẻ với

mọi người xung quanh nhiều hơn. Chính vì vậy, tỉ lệ chênh lệch giữa trẻ trai và trẻ gái ít có sự khác biệt về cả nhận thức, tình cảm và hành vi; tuy nhiên, trẻ nữ vẫn thể hiện hành vi nhân ái tốt hơn trẻ nam ở một số tình huống. Ở hành vi chỉ có 1 trẻ trai ở MĐT còn không có trẻ gái nào ở MĐT.

- Qua quan sát trẻ cho thấy, các biểu hiện nổi trội của trẻ ở nhóm TN hơn hẳn so với nhóm ĐC được thể hiện về các mặt như: + *Nhận thức*: Mức độ hình thành nhận thức của trẻ 5-6 tuổi ở nhóm TN, ĐC đều được nâng cao so với trước TN. Tuy nhiên, nhóm TN có kết quả cao hơn hẳn so với nhóm ĐC. Cụ thể: Số trẻ đạt MĐC ở nhóm TN là 24,6% còn nhóm ĐC không có trẻ nào; Số trẻ đạt MĐTB ở nhóm TN (45%) cũng cao hơn hẳn so với trẻ ở nhóm ĐC (21,67%); MĐT: trẻ ở nhóm TN không có MĐT còn ở nhóm ĐC vẫn còn tỉ lệ tương đối cao (41,7%). Nếu trước TN trẻ chỉ nhận biết được các biểu hiện của LNA, chưa giải thích được nguyên nhân dẫn đến các biểu hiện đó, chưa nêu được ý nghĩa thì sau TN trẻ đã hiểu được nguyên nhân, ý nghĩa của những hành động nhân ái như thấy bạn ốm hỏi thăm bạn vì thương bạn, lo lắng cho bạn, khi bạn gặp khó khăn như làm đổ đồ chơi thì cần phải giúp đỡ bạn. Trẻ hiểu được đó là những việc làm tốt, có ý nghĩa trong cuộc sống sẽ khiến bạn vui và hạnh phúc; + *Tình cảm*: Sau TN tình cảm, thái độ của trẻ 5-6 tuổi khi tham gia hoạt động trải nghiệm ở nhóm TN, ĐC đều tốt hơn trước TN. Tuy nhiên, có sự khác biệt về mức độ hình thành tình cảm, thái độ của trẻ ở hai nhóm TN và ĐC. Cụ thể: Số trẻ đạt MĐC ở nhóm TN là 11,5%, cao hơn hẳn trẻ ở nhóm ĐC; Số trẻ đạt ở MĐTB ở nhóm TN (83,6%) cao hơn nhóm ĐC (38%); Số trẻ đạt MĐT ở nhóm TN không có trẻ nào, khác hẳn so với nhóm ĐC vẫn còn 65% trẻ. Nếu như trước TN, trẻ không biết thể hiện thái độ hoặc nếu có thì những biểu hiện cảm xúc của trẻ còn rất mờ nhạt và không rõ thì sau TN trẻ ở nhóm ĐC đã bước đầu biết thể hiện xúc cảm, tình cảm ra bên ngoài và các biểu hiện phong phú hơn. Trẻ ở nhóm TN đã có sự chuyển biến rõ nét: Trẻ thể hiện thái độ rõ ràng trong các tình huống, thể hiện sự vui thích, khuôn mặt tươi vui, rạng rỡ. Khi nhận được sự giúp đỡ từ các bạn khác, trẻ thể hiện thái độ trân trọng như nhìn bạn, ánh mắt ánh lên niềm vui, khi dọn dẹp nhóm học cùng các bạn thì trẻ hào hứng tham gia; + *Hành vi*: Mức độ hình thành hành vi sau TN đã được nâng lên cả nhóm ĐC và nhóm TN. Tuy nhiên, có sự khác biệt rõ nét về mức độ hình thành hành vi của trẻ ở hai nhóm TN và ĐC, trẻ ở nhóm TN có kết quả cao hơn hẳn nhóm ĐC. Số trẻ đạt MĐC ở nhóm TN là 50,8%; Số trẻ đạt MĐTB ở nhóm TN (50,8%) thấp hơn nhóm ĐC (86,7%); Số trẻ đạt ở MĐT ở nhóm TN (1,6%) thấp hơn nhóm ĐC

(10%). Trẻ ở nhóm TN thường xuyên và chủ động thể hiện LNA với các bạn và mọi người xung quanh. Đặc biệt đối với các tình huống cô làm rơi đồ dùng học tập trẻ đã chạy ra đỡ cô và nhặt đồ dùng, đồ chơi giúp cô. Bên cạnh đó còn một số trẻ chưa chủ động nhưng khi cô đề nghị thì tất cả các trẻ đều chạy ra giúp cô. Khi có đồ chơi mới trẻ không tranh giành nhau mà đã gọi nhau cùng chơi, không xảy ra hiện tượng tranh giành nhau, trẻ cùng nhau chơi. Có một số bạn rất thích và chơi lâu thì một số trẻ khác chạy đến và nói "Cậu cho bọn tớ cùng chơi với nhé" thế là trẻ lại cùng nhau chơi vui vẻ.

- Đối với các biểu hiện đồng cảm, quan tâm, chia sẻ giúp đỡ được trẻ thể hiện thường xuyên và đồng đều. Nếu trước TN trẻ ít thể hiện sự đồng cảm và chia sẻ thì sau TN trẻ đã biết quan tâm đến cô và các bạn nhiều hơn qua đó sự đồng cảm và chia sẻ của trẻ với người khác tốt hơn. Ví dụ khi bạn buồn hay ốm, các trẻ trong nhóm đều hỏi han bạn xem bạn cần gì để mình giúp đỡ như lấy nước cho bạn, động viên bạn. Khi sinh nhật bạn, trẻ tỏ ra vui vẻ, phấn khởi không những nói lời chúc mừng sinh nhật bạn mà còn làm quà tặng bạn hay chuẩn bị từ hôm trước (nhờ bố mẹ mua, hoặc tự làm thiệp chúc mừng) những món quà nho nhỏ để chúc mừng sinh nhật bạn làm cho không khí của nhóm rất vui và đầm ấm.

Như vậy, sau TN, mức độ hình thành tình cảm, thái độ của trẻ nhóm TN được nâng lên rõ rệt, còn nhóm ĐC đã cao hơn trước TN nhưng không đáng kể, sự phát triển ở các mặt chưa rõ nét, chưa có sự chuyển biến nhiều. Bằng việc tác động giáo dục LNA qua trải nghiệm cho trẻ 5-6 tuổi, các biểu hiện nhân ái của trẻ có sự thay đổi đáng kể, nhiều trẻ trước TN nhút nhát, ít khi tham gia vào các hoạt động chưa biết quan tâm, giúp đỡ người khác thì sau TN hăng hái tham gia hoạt động, biết quan tâm, chia sẻ và hợp tác với bạn trong các hoạt động ở trường MN. Bên cạnh đó có một số trẻ trai hiếu động, hay trêu chọc người khác, thường không chú ý đến các bạn xung quanh thì sau quá trình tác động trẻ bớt nghịch hơn, không trêu chọc các bạn khác nữa, đã biết chơi cùng bạn, giúp bạn cùng làm xong công việc.

Để kiểm định sự khác nhau giữa nhóm TN và ĐC, chúng tôi đã tiến hành kiểm định sự bằng nhau của hai phương sai và xem xét kết quả kiểm định t. Dựa vào kết quả kiểm định sự bằng nhau của hai phương sai, ta xem kết quả kiểm định t. Giá trị sig. trong kiểm định Levene = 0.159 (>0.05) thì phương sai giữa 2 nhóm TN và ĐC không khác nhau, ta sẽ sử dụng kết quả kiểm định ở phần bình quân phương sai bằng nhau. Giá trị Sig. phần bình quân phương sai bằng nhau trong kiểm định $t < 0.05$ nên có thể kết

luận, sự khác biệt có ý nghĩa về trung bình giữa 2 nhóm TN và ĐC. Sau khi kiểm tra trên cả nhóm TN và ĐC, kết quả được thống kê, so sánh theo cặp và độc lập các kết quả thu được theo từng nhóm để xác định hiệu quả, mức độ ảnh hưởng của các hoạt động tác động đến việc hình thành LNA ở trẻ.

2.3. Mức độ hình thành LNA của trẻ nhóm TN trước và sau TN. Kết quả thu được cho thấy:

- Sau TN, mức độ hình thành LNA của trẻ đã phát triển cao hơn trước TN. Nếu trước TN trẻ chủ yếu đạt được ở MĐTB và MĐT thì sau TN trẻ chủ yếu đạt ở MĐC và MĐTB. Cụ thể, trước TN trẻ đạt MĐC chỉ đạt 3,2 % thì sau TN trẻ đạt được ở MĐC đã chiếm 48,4%; trước TN MĐT của trẻ chiếm 70,5% thì sau TN MĐT của trẻ đã không còn.

- Sự hình thành LNA của trẻ phát triển ở tất cả các lĩnh vực nhận thức, tình cảm, hành vi. Trước TN nhận thức, tình cảm, hành vi của trẻ chủ yếu đạt ở MĐTB và MĐT (chỉ riêng lĩnh vực hành vi có 3,3% trẻ ở MĐC) thì sau TN ở tất cả các mặt đều có MĐC, MĐT chiếm tỉ lệ rất ít (1-2 trẻ MĐT ở nhận thức). Tuy nhiên ở lĩnh vực tình cảm, tỉ lệ trẻ đạt ở MĐC vẫn thấp hơn so với nhận thức và hành vi. Điều này cho thấy tình cảm là một lĩnh vực khó, cần có sự tác động lâu dài bằng nhiều hoạt động khác nhau thì mới mang lại hiệu quả cao.

- Mức độ hình thành LNA của trẻ 5-6 tuổi có sự phát triển với mọi trẻ. Sau TN, LNA của trẻ đều phát triển cao hơn so với trước TN. Kết quả này một lần nữa đã khẳng định những tác động giáo dục cá biệt trên cơ sở phân loại kinh nghiệm và điều kiện giáo dục riêng cho từng nhóm trẻ là có hiệu quả. Những tác động giáo dục của TN ở một mức độ nhất định đã giúp trẻ có điều kiện được phát triển theo nhịp độ riêng của chúng.

- Mức độ hình thành LNA của trẻ ngoại thành và nội thành có sự chênh lệch không đáng kể: Trước TN, MĐC trẻ ngoại thành đạt 3,2%, nội thành không có MĐC, MĐTB trẻ ngoại thành đạt 25,8%, trẻ nội thành đạt 30%, MĐT trẻ ngoại thành đạt 71%, ngoại thành đạt 70%; Sau TN, MĐC trẻ ngoại thành đạt 48,4%, nội thành đạt 60% điều này cho thấy sự khác biệt nhỏ giữa MN ngoại thành và MN nội thành.

Để kiểm nghiệm sự khác biệt về hiệu quả giáo dục LNA cho trẻ nhóm TN trước và sau TN, phân tích kết quả thu được cho thấy: - Điểm trung bình của trẻ ở nhóm TN sau TN cao hơn trước TN (trước TN 7,31; sau TN 13,61); - Điểm xuất hiện nhiều nhất (Mode) của nhóm TN trước TN ở lĩnh vực nhận thức, hành vi sau TN là 4, lĩnh vực tình cảm là 2. Ở nhóm TN sau TN có điểm xuất hiện cao hơn, sau TN nhận thức, tình cảm là 4, hành vi là 6; - Hệ số biến thiên (CV) của

nhóm TN sau TN thấp hơn của trước TN. Như vậy, kết quả trên cho thấy nhóm TN sau TN cao hơn của nhóm TN trước TN, điều này chứng tỏ mức độ hình thành LNA của nhóm TN sau TN cao hơn nhóm TN trước TN.

- Sau TN, biểu hiện nổi trội trong cách thể hiện LNA của trẻ ở các lĩnh vực cho thấy:

Về nhận thức của trẻ đã có sự chuyển biến rõ nét ở giai đoạn này. Nhiều trẻ thường xuyên nhận ra các biểu hiện nhân ái và ý nghĩa trong cuộc sống. Trẻ đã hiểu được tại sao phải quan tâm đến mọi người, phải biết chia sẻ và giúp đỡ mọi người, đó là việc làm tốt cần phải làm, làm cho mọi người vui lòng, có rất ít trẻ không hiểu được ý nghĩa của sự nhân ái. Sự nhận cảm của trẻ trở nên tinh tế hơn, trẻ dễ dàng nhận ra sự thay đổi của mọi người xung quanh mình. Trẻ không chỉ nhận ra được sự thay đổi rõ nét mà cả những thay đổi nhỏ như lúc bạn buồn, bạn vui, bạn không vừa lòng hay giận dỗi thì trẻ đều tìm hiểu nguyên nhân và cùng bạn giải quyết. Những việc làm này tuy nhỏ nhưng sẽ tạo cho trẻ thói quen làm những việc khác giúp đỡ mọi người.

Về tình cảm, thái độ: Trẻ thể hiện tình cảm một cách chân thành, cách biểu lộ cảm xúc của trẻ tự nhiên. Trẻ đã làm chủ, thể hiện và kiểm soát cảm xúc của bản thân tuy nhiên mức độ kiểm soát của trẻ ở mức độ chưa cao, đôi khi trẻ vẫn bị chi phối bởi các tình huống khác, vấn đề khác. Khi thấy ai ở trong nhóm gặp khó khăn, một số trẻ biểu hiện nét mặt lo lắng bồn chồn và rạn vỡ ánh lên niềm vui khi được cô giáo nhờ giúp đỡ, được bạn rủ cùng chơi, khi bạn có quần áo, cặp tóc mới trẻ đều chạy đến chia sẻ. Sự đồng cảm này của trẻ được thể hiện thường xuyên hơn và ổn định hơn, trẻ không mãi chơi mà quên mất bạn hay cô giáo đang cần sự giúp đỡ. Trẻ hiểu được việc cùng chia sẻ hay mang đến niềm vui cho người khác thật là hạnh phúc.

Về hành vi: Hành vi thể hiện sự quan tâm, chia sẻ được thể hiện rõ nét, trẻ quan tâm đến thái độ, hành động của bạn bè, cô giáo, những người xung quanh biết cảm thông và luôn muốn giúp đỡ người khác. Một số trẻ tỏ ra rất linh hoạt, thường xuyên giúp đỡ cô giáo và các bạn. Trẻ trong nhóm TN thường xuyên có những lời hỏi han, giúp bạn như lấy đồ chơi giúp bạn, khi mình dọn đồ chơi xong cùng giúp bạn dọn đồ chơi. Nhóm hành vi thể hiện sự nhường nhịn được thể hiện rất rõ ở trẻ hầu như không còn biểu hiện tranh giành đồ chơi của bạn, đa số trẻ đã nhận ra đây là việc làm không tốt, khi cần thì phải xin phép bạn hoặc phải chờ đợi để bạn chơi xong thì mình mới được chơi. Hành vi với môi trường xung quanh được biểu hiện thường xuyên hơn, trẻ tích cực nhặt rác ở xung quanh nhóm và sân trường, biết chăm sóc cây cối và đặc biệt là biết

giữ gìn đồ dùng, đồ chơi như người bạn thân thiết.

Để kiểm định sự khác nhau giữa nhóm TN trước và sau TN, chúng tôi đã tiến hành kiểm định sự bằng nhau của hai phương sai và xem xét kết quả kiểm định t. Với mức ý nghĩa quan sát 2 phía Sig. (2tailed) = 0.000 < 0.05 có thể kết luận rằng, sự chênh lệch có ý nghĩa thống kê về sự đánh giá của trẻ trong 3 lĩnh vực nhận thức, tình cảm, hành vi của nhóm TN trước và sau TN. Cụ thể, tổng 3 lĩnh vực của trẻ sau TN được đánh giá cao hơn trước TN, trung bình khoảng 6,3. Điều này cho thấy sự phát triển của nhóm TN sau TN cao hơn trước TN, đã khẳng định tính phù hợp và hiệu quả của các hoạt động đề xuất. Để rõ hơn hiệu quả của các hoạt động tác động của nhóm TN, chúng tôi kiểm nghiệm kết quả của nhóm ĐC trước và sau TN.

Qua hai vòng TN cho thấy sự phát triển cao hơn và các biểu hiện LNA của trẻ 5-6 tuổi được thể hiện rõ nét hơn ở cả nhận thức, tình cảm và hành vi của nhóm TN đã chứng tỏ chương trình TN có hiệu quả trong việc giáo dục LNA cho trẻ 5-6 tuổi.

* * *

Các kết quả TN cho thấy hoạt động giáo dục LNA cho trẻ 5-6 tuổi ở trường MN đã có tác động tích cực đến mức độ hình thành LNA của trẻ 5-6 tuổi. Quá trình TN đã chứng tỏ mức độ hình thành và phát triển LNA của trẻ được thể hiện tốt, ổn định, thường xuyên hơn khi trẻ đã được trải nghiệm trong những hoàn cảnh, tình huống thực, được chia sẻ cảm xúc suy nghĩ, rồi tự đúc kết kinh nghiệm cho bản thân và tích cực, sáng tạo thể nghiệm trong cuộc sống. Giáo dục LNA cho trẻ 5-6 tuổi qua trải nghiệm là một quá trình lâu dài, đòi hỏi phải có sự phối kết hợp chặt chẽ với gia đình. Giáo dục trải nghiệm cho trẻ là một lĩnh vực mới mẻ trong giáo dục MN. Do đó cần phải thêm thời gian để tiếp tục nghiên cứu. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Đặng Thành Hưng - Trần Thị Tố Oanh (2016). *Bản chất lòng nhân ái và giáo dục lòng nhân ái*. Tạp chí Khoa học, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội 2.
- [2] Phạm Minh Hạc - Thái Duy Tuyên (chủ biên, 2011). *Định hướng giá trị con người Việt Nam*. NXB Chính trị Quốc gia - Sự thật.
- [3] Hoàng Thị Phương (2010). *Giáo dục lòng nhân ái cho trẻ mẫu giáo trong thời kì hội nhập quốc tế*. Kỷ yếu hội thảo khoa học. NXB Đại học Sư phạm.
- [4] Nguyễn Quang Uẩn (1995). *Giá trị, định hướng giá trị nhân cách và giáo dục giá trị*. NXB Giáo dục.
- [5] Vũ Thị Ngọc Uyên (2013). *Vận dụng mô hình giáo dục trải nghiệm của David A. Kolb vào dạy học môn tự nhiên và xã hội ở tiểu học*. Tạp chí Giáo dục số 314, tr 36-38.